

Bir Kahramanın Yolculuğu

Sebam Sarıoğlu

Murat Gülsoy'un yazdığı 2014 yılında yayınlanan "Gölgeler ve Hayaller Şehrinde" adlı kitapta insan psikolojisine ve felsefeye dair birçok göndermeler görmekteyiz. "Gölgeler ve Hayaller Şehri"nin başkahramanı olan Türk asıllı Fransız gazeteci Fuat Chausson kimlik bunalımları ve aidiyet arayışı sonucunda oluşan psikolojik çalkantılarıyla yönetilen biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Fuat'ın roman boyunca değişen ruh halini ve psikolojisini analiz ederken Maslow'un İhtiyaçlar Teorisi'nden ve Sigmund Freud'un 'id-ego-süper ego' üçlemesinden yararlanarak, onun davranışlarının arkasındaki gerçek nedenlere ışık tutabiliriz.

Maslow'a göre bir ihtiyaç seviyesini aşmadan üst seviyeye geçilemez. Şimdi Fuat'ın hangi seviyede olduğuna bakalım. Fuat, Meşrutiyet'in hikâyesini yazmak üzere İstanbul'a doğru fotoğrafçısı Marcel ile yola çıkar. Ancak bu yolculukta onu bekleyenlerden habersizdir. "Yolculuk sadece varılacak yer değildir." Bu yolculuğun Fuat için esas amacı köken yani kimlik arayışıdır. "Mağlubiyeti kabul etmeliydim. İstanbul'a büyük ümitlerle gelmişim, yazacağım haberlerle Mösyö Girard'ın gözüne girecektim..." (bkz. Sayfa 177). Fuat'ın bu yolculuğa aslında babasının izni bulmak için çıktığını anlaması uzun sürmez. Fuat'ın babasını bulması gerekir ve bilinçsiz de olsa aslında yaptığı hep budur. Çünkü aidiyet duygusu insanın temel ihtiyaçlarından biridir. Maslow'un 3. Basamağı olan ait olma ve sevgi gereksinimidir. Burada bir tıkanıklık vardır ve bunun çözümü ancak Fuat'ın 'barbar' kısmı ile yüzleşmesi yani Franck'den Fuat'a dönüşümünü tamamlaması ile olacaktır.

"Buraya ait olamamaktan yoruldum. Ama gidemiyorum da... Paris'e de ait değilim çünkü. Charles, Marcel, Evelyn, Margaret, hepsi başka bir yere ait olmanın güveniyle istedikleri yere gidebiliyorlar. Ben onlara benzesem de onlardan biri değilim. Acı bir tecrübe. Hayaletlerin niçin kimi binalarda hapis kaldığını şimdi anladım. Ben ve benim gibiler bu şehrin hayaletleri. Melez mahluklar. Onlarsa seyyah. Çoktan bitmiş bir hikâyeyi tekrar yaşamak isteyen eğlence düşkünleri. Onlara boşuna kızdım Alex. Ateşe verdim her yeri. Öfkem kendimeydi, biliyorum. Hiçbir yer yok benim için. Onları kısıkanıyorum. Kendinden emin insanları. Herkesin bir evi, bir toprağı var. Ben gökyüzünde uçan kimsesiz bir tohumum. Bütün rahimler ölü benim için." (bkz.sayfa 290-291)

Bu hiyerarşin 1.basamağına baktığımızda Fuat'ın fizyolojik ihtiyaçlarında (nefes, besin, uyku) bir sorun olmadığını görüyoruz. Bu yüzden sorunsuz bir şekilde 2.basamağı yani güvenlik gereksinimlerini (vücut, iş, etik, aile güvenliği) karşılamaya geçen Fuat'ın psikolojik bunalımlarının tohumlarının belki de bu basamakta yeşermeye başladığını görmekteyiz. Çünkü güvenlik gereksinimi annesinin ölümü ile birlikte yüzeye çıkmıştır. Burada Fuat'ın artık resmen ailesinin dağıldığını anlaması, kendini ne Fransa'ya ne de İstanbul'a ait hissetmesi, onun 3.basamağına geçmesini zorlaştırır ve Fuat'ın başarısızca 3. seviyede bu boşluğu doldurmaya çalışmasına neden olur. Belki de 'şipsevdi' olması bu yüzdendir. Annesini kaybetmesi üzerine uzun zamandır eksik hissettiği sevgi boşluğunu Evelyn ve Isabelle ile doldurmak istemesidir. Bu figürler aynı zamanda Fuat için köken ifade etmektedir. Bir yandan Isabelle ile evlenerek kök

salmak isterken, diğerk yandan Evelyn'e kapılıp özgür olmaya çalışmaktadır. Bu arada kalmışlık Fuat'ın aslında 3.basamağa geçmesinin ve kendiyile yüzleşmesinin anahtarının babası olduğunu bir kez daha hatırlatmaktadır.

"İstesem Messina'da gemiden inebilir, Isabelle'in peşinden gidebilirdim. Acaba benim hikayem o muydu?" (bkz.sayfa 39)

Ancak Isabelle'in ölümü Fuat için işleri daha da zorlaştırır. Çünkü artık bu meleğin ölümünün sebebinin kendisi olduğunu düşünmektedir. Bu şekilde Fuat'ın 'delirmesi' ve 3.basamağa asla geçilememesi, babasının izini bulduktan sonra bile paranoyasının kurbanı olması nedeniyle tamamen farklı bir boyut kazanır. Artık rüya ve hakikat vardır. Doğru ve yanlış, içgüdü ve mantık vardır. Bunların birbiriyle ilişkisi ve Fuat'ın delirme korkusu bir araya gelince artık ihtiyaçlar teorisi değil, Sigmund Freud'un 'id-ego-süper ego' üçlemesinden yararlanılabilir.

"Hakikat bir rüyadır Evelyn. Şiir de rüyayla aynı malzemedden yapılmıştır. Masal da... Bana tanrıya inanıp inanmadığımı sorma. Ben edebiyatın müminiyim. Yani rüyanın..." (bkz. Sayfa 281)

Fuat dinamik bir karakterdir. Roman boyunca birçok zorluğa göğüs germiş ve sürekli seçim yapmak zorunda kalmıştır. Bu seçimler kimi zaman onu felakete sürükler. Isabelle'in ölümü ya da kendisi gibi melez bir şehir olan İstanbul'a gelmeye karar vermesi ve babası Beşir Fuat'ın izini sürmek istemesi gibi. Bu konularda en büyük destekçisi ise Alex'tir. Ona yazdığı mektuplar Fuat'ı delirmekten alıkoyar. Alex'in ölmesi ise sanki Fuat'a vurulan son ve yıkıcı darbedir. Babasının intiharını, babası gibi delireceği korkusu ve son olarak annesinin sadece Beşir Fuat için bir 'eğlence' aracı olduğunu öğrenmesinden sonra Fuat'ın davranışlarında gözle görülür değişimler meydana gelir.

"Herkes gitti. Ben bu deftere sığınarak yaşıyorum(...) Gözlerimi kapatıp hayallere dalıyorum. Hayır, delirmedim Alex. Delilik değil bu, başka bir şey. Yarı deli yarı akıllı, yarı batılı yarı doğulu. Melez bir zihnin hayalleri..." (bkz. Sayfa 284)

İnsan kişiliğinin en kaba, en ilkel dürtülerden oluşan kalıtımsal bölümü id adını alır. Romanda çoğu zaman Fuat'ın kaçış olarak ilkel dürtülerine kapıldığını görmekteyiz. Bu onun afyon kullanmasını ve aynı anda hem Evelyn hem de Isabelle hakkında hayallere sahip olması da id yani aslında bilinçaltında yatanlardan kaynaklanmaktadır. Barbar kısmı da bu bilinçaltında gömülüdür ve ilk defa gemide Pierre'e karşı çıkmasıyla kendini gösterir. Burada sinirlenen Fuat Türklere barbar denilmesini kaldıramaz ve Türk olduğunu itiraf eder.

"Ne yazık ki bir süre sonra midem bulanmaya başladı. Ayağa kalkmaya çalıştığımda başım döndüğü için yere yığıldım. Kendimi dışarıdan bir başkası gibi seyrediyordum. Hemen bir yatağa yatırıp üzerimi örttüler. Titriyordum. Bir buz mağarasının en dibindeydim. Şeytanın zinciri şakırdıyordu." (bkz. Sayfa 195). Bu Fuat'ın içgüdülerinin id yoluyla dışavurumudur. Ruhunun derinliklerindeki aidiyet duygusu eksikliği yüzünden açığa çıkan ezeli bir sıkılganlık durumudur.

Üst benlik (Süper Ego), toplumda oluşmuş ahlak ve değerlerin temsilcisidir. Başlıca işlevi, bireyin davranışlarının toplumun beklenti ve kuralları doğrultusunda gerçekleşmesini denetlemektir. Üst ben bireyin davranışlarını sürekli süzgeçten geçirerek bireyin davranışlarının doğru ya da yanlış olduğu iletilerini verir. Üst ben, bireyin suçluluk duyması, aşağılık duygusuna kapılması

vicdanının rahatsız olması gibi cezaları yaratır. Fuat'ın roman boyunca yapmak istediği ve yapması gerekenler arasında bir çatışma vardır. Ego uzlaştırıcı iken üst ego mükemmeliyetçi vicdan rolündedir. Fuat'ın Isabelle öldükten sonra suçluluk duyması, çoğu zaman Charles ve Evelyn'in yanında olmadığı gibi davranması yani melez iken seyyah gibi davranması üst benlik ile yapması gerekenlerdir.

İd'e kalsa Fuat taşkınlık çıkarır ve isteklerini belli ederdi (ki kitabın sonlarına doğru bunu da görmekteyiz), süper ego bunu engeller.

“Peki ya annen, diye üstelediğinde başımı öne eğdim. Yine aynı his: bu ben değilim, ‘benim yapmam gerekenleri dosdoğru yerine getiren bedenim bu, şimdi işte üzgün görünmeli, başını eğmeli, gözleri dolmalı, evet doğru yapıyor rolünü’ hissi.” (bkz. Sayfa 186)

İd kişiliğimizin tek özelliği olsaydı, insanla hayvan arasında bir fark kalmazdı. Kişiliğin ikinci birimi olan ego, id'in aşırı isteklerine karşı onları gerçeğe uygun biçimde doyuma ulaştırmayı amaçlar. Bilinçaltı ve bilinçüstü arasındaki bağlantıyı kurar. Fuat'ın çoğu zaman yanlış dürtülere kapılmasını engelleyen temel unsurdur. Evelyn'den hoşlanmasına rağmen Isabelle'den dolayı onunla fiziksel yakınlık kurmaktan çekinen Fuat, daha küçük şeylerle tatmin olma yoluna gider. Ya da babasının hikâyesini öğrendikten sonra paranoyasından dolayı komplo teorisi sonucu Ahmet Mithat Efendi'ye saldırmaması yine bunun sayesinde.

“Belki de beni her gördüğü kadına aşık olan zayıf bir adam olarak görmeye başladın. Haklısın Alex! Evet, bir yandan Evelyn'e dair hayaller kuruyorum bir yandan Isabelle'i istiyorum. İşin kötü yanı bu arzular birbirini yok edeceğine güçlendiriyor.” (bkz. Sayfa 151)

Bizim yolculuğumuz da burada sona eriyor. Ama yolculuk sadece varılacak yer değildir, yolculuğun kendisidir. Franck'den Fuat'a dönüşümü, Beşir Fuat'ın hikâyesinin açıklanması ve sonunda melez Fuat'ın da kendi gibi melez bir şehir olan İstanbul'da kendini bulması ile sona erer. Bu çok taşlı ve zor bir yoldur onun için. Bu dönemde dinamik bir psikolojiye sahip olan Fuat; İhtiyaçlar Hiyerarşisi'ne göre ikinci ve üçüncü basamaklardaki tikanıklığına, İd, Ego ve Süper Ego üçlemesindeki çatışmasına tanık olduk. Fuat kimlik bunalımını, aslında olduğu kişi ve uyum sağlamak için olmaya çalıştığı kişi arasındaki çatışmadır. Onu dizginleyen bir ego ve vicdan rolünü üstlenen süper ego vardır. Aidiyet duygusunun artık kan bağı olmadığını ama orada yaşayan insanlarla, Niko gibi, ortak duyguları paylaşması sonucu olduğunun farkına varır. Kitabın sonlarına doğru ise bu düğümler çözülür; Charles ve Marcel onsuz yeni maceralara açılır, Alex ölmüştür, artık Fuat için Fransa'nın bir anlamı yoktur ve hayalet gibi sıkışıp kaldığı İstanbul'da tek yapabildiği uzun uzun susmaktır.

KAYNAKÇA

- Gülsoy, Murat, Gölgele ve Hayaller Şehrinde, 1.baskı, İstanbul, Can Yayınları, 2014.
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Maslow_teorisi